

**OKUL ÖNCESİ EĞİTİM DÖNEMİ KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ SÜRECİNDE YAŞANAN SORUNLAR
VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİNE YÖNELİK ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ**
**AN EXAMINATION OF STUDIES ON PROBLEMS AND SUGGESTED SOLUTIONS TO PROBLEMS
ENCOUNTERED IN PRESCHOOL MAINSTREAM EDUCATION**

Semih AKKAYA*
Mustafa GÜÇLÜ**

Öz

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi eğitim öğretmenlerinin kaynaştırma eğitiminde yaşamış oldukları sorunlar ve çözüm önerilerine yönelik yapılan çalışmaların incelemektir. Bu amaç çerçevesinde “kaynaştırma eğitimi”, “kaynaştırma eğitiminde karşılaşılan sorunlar”, “kaynaştırma eğitimi ve öğretmen”, “okul öncesi eğitimde kaynaştırma eğitimi” gibi anahtar kelimelerle kütüphane ve internet ortamında literatür taraması yapılmıştır. Amaca uygun bulunan tez, makale ve kitaplar doküman incelemesi tekniği ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucuna göre okul öncesi eğitim alanında görev yapan öğretmenler; kaynaştırma eğitimi hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları, sınıfların fiziki şartlarının ve büyüklerinin nitelikli bir eğitim için uygun olmadığı, gerek çalışılan kurumdan gerekse ailelerden yeterli desteği göremedikleri gibi bazı sorunlar ortaya koymuşlardır. Bunun yanında öğretmenler sahip oldukları bilgilerle okul öncesi eğitim programına uygun düzenlemeler yapmaya çalıştıklarını fakat sınıf ortamının yeteri kadar uygun olmaması ve materyal yetersizliğinden dolayı sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Eğitim, Kaynaştırma Eğitimi, Eğitim Sorunu.

Abstract

The purpose of this survey study is to examine studies on problems and suggested solutions to problems which preschool teachers encountered in mainstream education. To this end, a literature review was conducted in the library and internet with key words such as “mainstream education”, “problems encountered in mainstream education”, “mainstream education and teacher” and “mainstream education in preschool”. Dissertations, articles and books which were found to be suitable for the purpose of the study were analyzed with document analysis technique. According to the results of the study, teachers serving in preschool education mentioned some problems such as not having adequate knowledge of mainstream education, lack of suitable physical conditions of classrooms for quality instruction, and not getting sufficient support from preschool institutions and from families. In addition to this, teachers stated that they tried to make suitable designs in the preschool education curriculum, but they encountered problems due to lack of favorable physical conditions of classrooms and lack of instructional materials.

Keywords: Preschool Education, Mainstream Education, Problem of Education.

1. Giriş

Okul öncesi eğitim, çocuğun bireysel özelliklerinin göz önünde bulundurularak tüm gelişim alanlarının bir bütün olarak ele alındığı, doğduğu günden ilköğretime kadar bilişsel, sosyal-duygusal ve dil gelişiminin kültürel değerler doğrultusunda şekillendiği aile destekli, planlı ve sistemli bir eğitim süreci olarak tanımlanmaktadır (Tümekaya ve Gülaçtı, 2010). Bu dönem, öğrenme potansiyelinin oldukça yüksek olduğu ve gelişimin her yönden desteklendiği bir eğitim sürecidir (Yapıcı ve Ulu, 2009). Okul öncesi eğitimin verildiği 0-6 yaş dönemi kritik bir öneme sahiptir. Bu kritik dönemde yaşanabilecek olumsuz gelişmeler yetişkinlik döneminde olumsuz yansıyabilmektedir (Cüceloğlu, 2008).

Okul öncesi eğitimin temel amaçlarından bir tanesi de farklı çevre ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı sağlamaktır. Bunun yanında okul öncesi eğitim belirli bazı ilkelere göre gerçekleştirilmektedir. Bu ilkelerin önemli olanlarından bir tanesi de “bireysel farklılıklara ve demokratik eğitim anlayışına uygun eğitim ortamlarının sağlanmasıdır” (MEB, 2013). Eğitimde fırsat eşitliği kavramı, demokratik eğitimin temel ilkelerinden biridir. Eğitimde fırsat eşitliği ilkesini benimsemek; bireylerin farklı bilişsel ve fiziksel gelişimsel özellikleri, farklı öğrenme yetenekleri bulunmasından dolayı oldukça önemlidir. Her birey farklı bedensel özelliklere ve öğrenme hızına sahiptir. Bireyler arası bu farklılıklar genel eğitim hizmetlerinden yararlanmada fazla sorun teşkil etmese de farklılığın büyük olduğu durumlarda yetersiz kalmaktadır. Yaşanan bu olumsuzlukların giderilmesi ve ortaya çıkan bu boşluğun doldurulması için de özel eğitim önemli bir araç rolü üstlenmektedir. Bilindiği gibi genel eğitim hizmetleri; özel eğitime

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Kayseri, semihakkaya7@gmail.com

** Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Kayseri, mguculu@erciyes.edu.tr

muhtaç öğrenciler için yetersiz kalmakta, bireysel farklılıklara yönelik ihtiyaçları karşılayamamaktadır. Bu yüzden özel gereksinimli bireylerin kendi gelişimlerine uygun eğitim hizmetini almaları ve bu haktan yararlanmaları gerekmektedir (Özdemir, 2010).

Özel eğitime muhtaç çocukların eğitimlerinde gerçekleştirilen en önemli uygulamalardan birisi de kaynaştırma eğitimidir. Kaynaştırma eğitiminin dünyada uzun bir geçmişi bulunmaktadır. Bu konuda önemli gelişmelerin yaşandığı ülkelerden birisi de Amerika Birleşik Devletleri'dir (Education of All Handicapped Children Act, Akt. Kargın, 2004). Amerika'da 1970'lerde yasallaşan kaynaştırma uygulamaları Türkiye'de 1983 yılında 'Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Yasası' ile eğitim alanına girdi. 1992 yılında Zihinsel Engelli Çocukların Eğitim Uygulamaları yönetmeliği ile birlikte kaynaştırma eğitimi ayrı bir bölüm olarak ele alındı. Aynı yıl 573 sayılı kanun hükmünde kararname ile ayrıntılı olarak irdelenmiş ve 2000 yılı Ocak ayında yürürlüğe giren Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ile kaynaştırma eğitimine yönelik açık ifadeler ve uygulamaya yönelik hükümlere yer verilmiştir.

Kaynaştırma eğitimi, gelişimin oldukça hızlı ve kritik olduğu okul öncesi dönemde önemli bir yere sahiptir. Eğitimin ilk basamağı olan okul öncesi dönem, kaynaştırma eğitiminin en verimli olduğu ve daha sonraki eğitim basamaklarını olumlu yönde etkileyip destekleyecek en uygun dönemdir. Bu dönem bireyin topluma uyum sağlaması ve temel becerileri kazanması ile birlikte normal gelişim gösteren bireylerle bütünleşmesini sağlayabilecektir. Bu sürecin başarılı olabilmesi ve kaynaştırma eğitiminden istenen yararın elde edilebilmesi için bazı etkenler rol almaktadır. Kaynaştırma eğitimindeki bu etkenlerin başında da öğretmen gelmektedir (Kırcaali-İftar, 1998).

Öğretmenin kaynaştırma eğitiminde yaşayabileceği sorunlar eğitiminin kalitesini etkileyebilecek önemli faktörlerdendir. Bu sorunlara yönelik Türkiye'de yapılan çeşitli çalışmalar görülebilir. Araştırmacılar farklı çalışmalar ile çeşitli bulgular ortaya koymuşlardır. Bu çalışmada, eğitimin ilk adımı, sosyalleşmenin ve topluma uyum sağlamanın en önemli basamağı olan okul öncesi dönemde, kaynaştırma eğitimi sürecinde öğretmenlerin yaşadığı sorunlar ve çözüm önerilerine yönelik çalışmaların sentezlenmesi ile önerilerin etkililiğini arttırmaya katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

2. Yöntem

Araştırma tarama modelinde bir çalışmadır. Araştırma verileri, doküman inceleme yoluyla toplanmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen bir olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin incelenmesini kapsayan bir veri toplama tekniğidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

2.1. Katılımcılar

Türkiye'de okul öncesi dönem kaynaştırma eğitimine yönelik yapılmış olan çalışmalar incelenmiştir. Konu ile ilgili, YÖK veri tabanında kayıtlı tez ve internet ortamında pdf olarak ulaşılabilen kaynaklar içerisinde okul öncesi dönemde kaynaştırma eğitiminde yaşanan sorunları öğretmen görüşlerine göre değerlendiren 10 yüksek lisans tezi, çeşitli eğitim dergilerinde makale veya bildiri olarak sunulan 14 çalışma araştırmaya dâhil edilmiştir. Burada ölçüt olarak çalışmaların okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitiminde yaşadığı sorunlar ve çözüm önerilerini içermesine dikkat edilmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada yapılan çalışmaların incelenmesi ve analiz edilmesi için doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Bu tekniğe uygun olarak incelenecek çalışmalar internet ve kütüphane ortamından elde edilmiştir. Bulunan çalışmalar alt problemlere göre analiz edilerek değerlendirmeye alınmıştır.

3. Bulgular

Bu çalışmada Türkiye'de yapılan okul öncesi dönem kaynaştırma eğitiminde yaşanan sorunların ve önerilerin öğretmen görüşleri açısından değerlendiren çalışmaların incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Okul öncesi dönem kaynaştırma eğitimi konusunda çalışmalar incelendiğinde yaşanan sorunlar; öğretmenden, öğrenciden, çevresel etmenlerden, programdan ve aileden kaynaklı olmak üzere 5 grupta incelenmiştir.

3.1. Okul Öncesi Dönem Kaynaştırma Eğitiminde Öğretmenden Kaynaklanan Sorunlar ve Getirilen Çözüm Önerileri

Okul öncesi dönem kaynaştırma eğitiminde temel öğelerden biri öğretmendir. Öğretmenin, kaynaştırma eğitimine bakışı ve kaynaştırma sürecinde yaşayabileceği sorunlar, bu eğitimin amacını derinden etkilemektedir. Okul öncesi dönem kaynaştırma eğitimi ile ilgili incelenen çalışmalarda, öğretmenin kendini yetersiz hissetmesi ve bilgi eksikliği en yaygın sorun olarak ortaya çıkmaktadır (Varlıer, 2004; Yavuz, 2005; Altun ve Gülben, 2009; Gök, 2009; Sığırtmaç, Hoş ve Abbak, 2011; Özyaydın ve Çolak,

2011; Bozkurt, 2013; Sucuoğlu, Karasu, Bakkaloğlu, Demir ve Akalın, 2014; Bozarslan ve Batu, 2014; Koçyiğit, 2015; Özaydın & Çolak, 2011; Bozkurt, 2013; Sucuoğlu, Karasu, Bakkaloğlu, Demir ve Akalın, 2014; Bozarslan ve Batu, 2014; Koçyiğit, 2015; Doğaroğlu ve Dümenci, 2015; Yazıcı ve Akman, 2017; Gezer, 2017).

Bozarslan ve Batu (2014) çalışmasında, öğretmenlerin yeterli bilgiye sahip olmayışını, kaynaştırma uygulamasındaki en önemli sorun olarak belirtmişlerdir. Sucuoğlu ve arkadaşları (2014) okul öncesi öğretmenlerinin başarılı bir kaynaştırma için gerekli olduğu kabul edilen bilgilerin sadece üçte birine sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır. Farklı araştırmalar incelendiğinde, kaynaştırma eğitiminin okul öncesi dönemde verilmesi konusunda öğretmenlerin olumlu görüşe sahip olduğu görülmektedir (Varlıer, 2004; Bozkurt, 2013; Demir, 2014).

Doğaroğlu ve Dümenci (2015) öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine yönelik tutumlarının duygusal boyutu ele alındığında olumlu duygulara sahip olsalar da zihinsel ve davranışsal boyutta, kaynaştırma eğitimi hakkında bilgi düzeylerinin düşük olmasının uygulamada güçlük yaşamalarına sebep olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Yavuz (2005) çalışmasında okul öncesi öğretmenlerinin kendilerini etkinlik sürecinde rehberlik etmede yeterli fakat eğitim ortamı ve materyal düzenleme konusunda yetersiz gördüklerini ortaya koymuştur. Yine aynı çalışmada öğretmenler fen ve doğa etkinliklerinde kendilerini yeterli görürken matematik etkinliklerinde yetersiz gördüklerini belirtmişlerdir. Okul öncesi öğretmenleri bilgi yetersizliğinden dolayı, isteseler de kaynaştırmaya devam eden çocukları sürece dâhil edemediklerini, sınıf ve davranış yönetimi konusunda müdahalede bulunamadıklarını ifade etmişlerdir (Akmeşe ve Kayhan, 2016).

Dikici ve arkadaşları (2011) öğretmenlerin bilgi ihtiyacının, kişisel yetersizliklerinin yanı sıra lisans eğitiminde kaynaştırma ve özel eğitim ile ilgili yeterince ders ve uygulama almadıklarından kaynaklandığını belirtmiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin lisans eğitiminde kaynaştırma eğitimi ile ilgili ders alması, kaynaştırmaya yönelik tutumlarını da etkileyebilmektedir (Sarıçam & Kanpolat, 2012). Nacaroğlu (2014), kaynaştırma ile ilgili eğitim alan okul öncesi öğretmenlerinin kendilerini daha yeterli hissettiklerini belirtmiştir. Kaynaştırma ile ilgili eğitim alınması, okul öncesi öğretmenlerinin hem yeterliliklerini artırma hem de olumlu tutum geliştirme konusunda etkili olmaktadır (Zağlı, 2010).

Dağlar (2011) çalışmasında, özel eğitim ve kaynaştırma ile ilgili ders alan öğretmen ve öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin olumlu olmasına rağmen, engelli bireylerin normal eğitim ortamında kaynaştırılması konusunda kararsız oldukları sonucuna varmıştır. Sınıfında engelli bir çocuk bulunmasından dolayı kaynaştırma eğitimine yönelik tecrübeye sahip olan öğretmenler yaşadığı bu tecrübeden dolayı diğer öğretmenlere göre daha olumlu tutuma sahip olmaktadır (Okuy, 2006).

Özdemir (2010) yaptığı araştırmada okul öncesi dönemde kaynaştırma eğitimi konusunda tecrübeli olan öğretmenlerin diğer öğretmenlere göre daha olumlu tutuma sahip olduklarını belirterek bu görüşü desteklemektedir. Bazı okul öncesi öğretmenleri, kaynaştırma eğitimini okul öncesi dönemde gerekli görmelerine rağmen, yaşanan sorunlardan ve yeterli tecrübeye sahip olmadıklarından dolayı sınıflarında kaynaştırma öğrencisi olması konusunda istekli olmayabilmektedir (Bozkurt, 2013; Yazıcı ve Akman, 2017).

Demir (2014), başarılı bir kaynaştırma eğitimi süreci için, öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine karşı istekli ve olumlu olmasının, bütün paydaşları aynı yönde etkileyeceğini belirtmiştir. Çulhaoğlu-İmrak (2009) da çalışmasında kaynaştırma eğitimine karşı olumsuz tutuma sahip olan öğretmenlerin sınıflarında daha çok olumsuz davranış ve sorun çıktığını gözlemlemiştir.

Araştırmalar incelendiğinde okul öncesi dönem kaynaştırma eğitiminde öğretmenlerin en büyük sorunu olarak bilgi ihtiyacı görülmektedir. Bu soruna getirilen çözüm önerileri genel anlamda dört başlıkta toplanmaktadır. Bunlar hizmet öncesi eğitim, hizmet içi eğitim, uygulamalı kaynaştırma eğitimi ve özel eğitim danışmanlığı şeklinde ortaya çıkmaktadır (Gök, 2009; Demir, 2014; Bozkurt, 2013; Nacaroğlu, 2014; Özdemir, 2010; Dağlar, 2011; Bozarslan ve Batu, 2014; Gezer, 2017). Okul öncesi öğretmenleri kaynaştırma eğitimi sürecinde özel eğitim danışmanlığına ihtiyaç duyduklarını belirtmiş (Özaydın ve Çolak, 2011) ve uygulama kapsamında özel eğitim konusunda uzman kişilerin desteğinin sağlanması konusunda öneride bulunmuşlardır (Koçyiğit, 2015; Doğaroğlu ve Dümenci, 2015). Hizmet öncesinde kaynaştırma ve özel eğitim dersinin zorunlu ders olarak verilmesi ve verilen derslerin teorik bilgiden ziyade daha fazla uygulamaya yönelik olması uygun görülmektedir (Sığırtmaç, Hoş, & Abbak, 2011). Lisans döneminde verilecek olan bu derslerin, özel eğitim ve kaynaştırma eğitimi adı altında tek bir başlık altında değil, her bir engel türüne yönelik olarak farklı uygulamaların yapılması önerilmektedir (Yazıcı & Akman, 2017; Altun ve

Gülben, 2009). Hizmet içinde de öğretmenlerin özel eğitim uzmanları tarafından sık sık kaynaştırma uygulamaları hakkında bilgilendirilmeleri önemli bulunmaktadır (Kale, Sığırtmaç, Nur ve Abbak, 2016).

3.2. Okul Öncesi Dönem Kaynaştırma Eğitiminde Öğrenciden Kaynaklanan Sorunlar ve Getirilen Çözüm Önerileri

Okul öncesi dönemde kaynaştırma eğitimi ile ilgili araştırmalar incelendiğinde bir diğer etmen olarak öğrenci kaynaklı sorunlar olduğu görülmektedir. Öğretmenler, hem normal gelişim gösteren hem de özel gereksinimli öğrencilerden kaynaklı sorunlar yaşayabildiklerini belirtmişlerdir (Altun ve Gülben, 2009; Gök, 2009; Bozarlan ve Batu, 2014; Koçyiğit, 2015; Gezer, 2017).

İmrak (2009) kaynaştırma sürecinde, normal gelişim gösteren çocukların özel gereksinimli arkadaşlarını kendilerinden yetersiz bulmalarından dolayı dışlamaları, oyuna almayı oyuncaklarını paylaşmaması ve bundan dolayı özel gereksinimli çocuğun da sinirlenmesi gibi sorunlar ortaya çıktığını belirtmiştir. Kaynaştırma öğrencisinin sınıf içerisinde olumsuz davranışlarda bulunması, diğer arkadaşları ile iletişim kuramaması ve geri dönüt alınmaması gibi sorunlar da yaşanabilmektedir.

Doğaroğlu ve Dümenci (2015) araştırmasında öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisi ile sınıf içerisinde birebir ilgilenildiğinde normal gelişim gösteren çocukların kıskançlık duyabileceğini, özel gereksinimli bireyin diğer çocuklarla kendisini kıyaslayıp üzülebileceğini belirtmişlerdir.

Okul öncesi dönem kaynaştırma eğitiminde öğrenciden kaynaklanan sorunların çözümünde normal gelişim gösteren çocukların kaynaştırma eğitimi ve özel gereksinimli arkadaşları hakkında bilgilendirilmelerinin önemli olduğu görülmüştür (Bozarlan ve Batu, 2014). Okul öncesi öğretmenleri kaynaştırma eğitimi alan öğrencilerin gereken kaynakların sağlanmasını ve normal öğrencilere de yeterli destek hizmetlerin sağlanmasını önermişlerdir (Doğaroğlu ve Dümenci, 2015).

3.3. Okul Öncesi Dönem Kaynaştırma Eğitiminde Çevresel Etmenlerden Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Türkiye’de okul öncesi dönem kaynaştırma eğitimi ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde çevresel etmenlerden kaynaklı farklı sorunlar ortaya çıktığı görülmektedir. Kaynaştırma eğitimi verilen kurumlarda, idarenin ilgisiz olması, sınıfların kaynaştırma eğitimi için uygun büyüklüğe ve düzene sahip olmaması, araç gereç ve materyal eksikliği bu sorunların başında gelmektedir (Varlıer, 2004; Yavuz, 2005; Okyay, 2006; Gök, 2009; Yazıcı ve Akman, 2017).

Kale ve arkadaşları (2016) başarılı bir kaynaştırma eğitimi için; uygun destek hizmetleri, uyarlanmış sınıf ortamı ve fiziksel çevre, özel gereksinimli çocukların ihtiyaçlarını karşılayabilecek uygun araç-gereç ve materyal desteğinin gerekli olduğunu belirtmiştir. Koçyiğit (2015) yaptığı bir araştırmada kaynaştırma eğitimi verilen kurumlarda yöneticilerin gereken ilgiyi göstermemesi ve sınıfların büyük olmasının süreci olumsuz etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Benzer bir şekilde, Dikici ve arkadaşları (2011) materyal yetersizliği, sınıfın büyüklüğü ve kalabalık olmasını fiziksel alt yapı yetersizliği sorunlarının başında geldiğini belirtmiştir. Okul öncesi öğretmenleri kaynaştırma eğitiminde uygun materyallere, yardımcı bir öğretmene ve kaynak oda desteğine ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir (Özaydın ve Çolak, 2011).

Okul öncesi öğretmenleri yaşadıkları bu sorunlara yönelik olarak, normal sınıf düzeninin başarılı bir kaynaştırma eğitimi için uygun şekilde düzenlenmesi önerisini ortaya koymuşlardır (Demir, 2014). Okul öncesi kaynaştırma sınıflarının kalitesinin yetersiz olması, kaynaştırmanın başarısını ve çocukların gelişimsel kazanımlarını olumsuz yönde etkileyecektir (Yılmaz, Bakkaloğlu ve Sucuoğlu, 2016). Bozarlan ve Batu (2014) çalışmasında ise öğretmenlerin sınıf içi yardımı ve kaynak oda sağlanmasını destek hizmet olarak tercih edebileceklerini ortaya koymuştur.

3.4. Okul Öncesi Dönem Kaynaştırma Eğitiminde, Eğitim Programından Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri Nelerdir

Okul öncesi dönem kaynaştırma eğitimine yönelik araştırmalar incelendiğinde birçok araştırma da eğitim programından kaynaklı sorunlara yer verilmediği görülmüştür. Sadece birkaç araştırmada öğretmenler bu konu hakkında görüş bildirmişlerdir. Bu araştırmalarda okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimindeki ihtiyaçlarına yönelik bir programın bulunmadığı ortaya çıkmıştır (Özaydın ve Çolak, 2011; Kale, Sığırtmaç, Nur ve Abbak, 2016).

Sucuoğlu ve arkadaşları (2014) kaynaştırma eğitimine yönelik programların, kaynaştırma eğitimi ve özel eğitim hakkında genel bilgi vermekten ziyade öğretmenlere uygulamada yaşanabilecek sorunların çözümüne uygun strateji ve yöntemlere yer verilerek, öğretmenlerin gereksinimlerine yönelik hazırlanması gerektiğini ortaya koymuştur. Yapılan bir araştırmada öğretmenler kaynaştırma programının oyun öğretimi

bölümünde sorun yaşadıklarını ve programın bu anlamda zenginleştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir (Akmeşe ve Kayhan, 2016).

1989 yılından bu yana değiştirilen okul öncesi programları incelendiğinde özel gereksinimli çocuklara gereken önemin verilmediği görülmektedir. En son hazırlanan ve diğerlerine göre daha iyi olduğunu söyleyebileceğimiz 2013 okul öncesi eğitim programında ise sadece özel gereksinimli çocuklar ve yapılabilecek uyarlamalara dair ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Fakat öğretmenin süreç içerisinde yaşayabileceği sorunlara ve çözümlerine yönelik bilgi yer almamaktadır (Kılıçkaya ve Zelyurt, 2015).

3.5. Okul Öncesi Dönem Kaynaştırma Eğitiminde, Ailelerden Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk ile ilgili temel bilgi kaynaklarından birisi de ailedir. Aile ile olan iletişim oldukça önemlidir. Bu süreçte yaşanabilecek sorunlar öğretmenin ihtiyacı olan desteği alamamasına ve dolayısıyla eğitim sürecinde aksaklıklar meydana gelmesine neden olabilmektedir. Özellikle kaynaştırma eğitiminde aileden çocuk ile ilgili alınacak bilgiler, öğretmenin, çocukla olan iletişimini kuvvetlendirerek yapılacak uygulamaların etkili olmasını sağlayacaktır (Sığırtmaç, Hoş ve Abbak, 2011). Konu ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde okul öncesi öğretmenleri, hem normal gelişim gösteren hem de özel gereksinimli çocukların ailelerinden kaynaklı sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir (Altun ve Gülben, 2009; Bozarslan ve Batu, 2014; Doğaroğlu ve Dümenci, 2015).

Gök (2009) araştırmasında normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin hem özel gereksinimli çocuğa hem de ailesine karşı çeşitli olumsuz tavırlara sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aynı çalışmada öğretmenler engelli öğrencinin ailesinin durumu kabullenmemesi ve ilgisizliği yüzünden sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Yine benzer çalışmalarda; ailelerin ilgisizliği, öğretmenle yetersiz işbirliği, özel gereksinimli çocuğunu kabullenememe, umutsuzluk, normal gelişim gösteren çocukların ve ailelerinin özel çocuğu kabul etmemeleri gibi farklı sorunlar yaşandığı görülmüştür (Özaydın ve Çolak, 2011; Koçyiğit, 2015). Özel gereksinimli kardeşi olan ve süreci hem öğretmen hem de aile olarak yaşayan bir okul öncesi öğretmenin anlattıkları, ailenin ilgili ve bilinçli olmasının ne kadar önemli olduğunu göstermiştir: “benim kardeşim grubun diyelim 10-15 yaş gerisinde olan zeka becerisindeydi. Mesela o altına yapardı, yürüyemezdi, düşerdi, konuşamazdı, kendi başına kaldığı zaman korkardı. Ama biz onu hep sokağa çıkardık. Yürüyemiyor, düşüyor, kalkıyor, bir yerleri yaralanıyor. Hayır biz onu götürüyorduk. Şu an eskiden görenle, şimdi gören bu muydu diyor? O kadar değişti ki, şuan sadece konuşmasında tam bir telaffuz yok ama dili dönmüyor. Mesela “aba” diyor “abla” la’ya dönemiyor belki ama bunun yanında bütün evin işini yapıyor, gayet düzgün giyiniyor, çok güzel müzik kulağı var, bütün her şeyi yapabiliyor. Çok iyi gelişti.” (Gezer, 2017).

Okul öncesi dönem kaynaştırma eğitiminde aileden kaynaklanan sorunlar incelendiğinde temel problemin bilgisizlik olduğu görülmektedir. Buna yönelik olarak hem araştırmacılar hem de öğretmenler ailelerin bilinçlendirilmesi amacıyla toplantı, seminer, kongre gibi çalışmaların yapılmasını ve kaynaştırma sürecindeki tüm paydaşlarında aile ile iletişim içerisinde olmasını önermişlerdir (İmrak, 2000; Özaydın ve Çolak, 2011; Nacaroğlu, 2014; Koçyiğit, 2015; Kale, Sığırtmaç, Nur ve Abbak, 2016).

4. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

4.1. Tartışma

Bu çalışmada okul öncesi dönem kaynaştırma eğitiminde yaşanan sorunlar öğretmen görüşleri açısından analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda kaynaştırma eğitiminde yaşanan sorunlar okul öncesi dönem kaynaştırma eğitiminde öğretmen, çocuk, çevresel etmenler, program ve aile olmak üzere 5 farklı etken açısından incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre öğretmenlerin en çok sorun yaşadıkları konu bilgi yetersizliği olarak ortaya çıkmıştır. Okul öncesi öğretmenleri kaynaştırma eğitimi hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını, sınıfların fiziki şartlarının ve büyüklerinin uygun olmadığını, gerek çalışılan kurumdan gerekse ailelerden yeterli desteği göremediklerini ifade etmişlerdir. Sahip oldukları sınırlı bilgi ve okul öncesi eğitim programına göre düzenlemeler yaptıklarını fakat sınıf ortamının uygun olmaması ve materyal yetersizliğinden dolayı sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca kaynak oda ve yardımcı öğretmen gibi destek hizmetlerine yönelik ihtiyaçlarının giderilmesini önemli görmekteydiler. Normal gelişim gösteren çocukların engelli bireye karşı olumsuz davranışlar göstermesi ve özel gereksinimli bireylerin de bu süreçte en çok uyum sorunu yaşamaları bu süreçte çocuklardan kaynaklanan en büyük sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerine göre, okul öncesi eğitim programı öğretmene kaynaştırma eğitimi ile ilgili yeterli bilgiyi sağlayamamaktadır. Yapılan araştırma sonucunda hem normal gelişim gösteren hem de özel gereksinimli çocukların ailelerinden kaynaklı sorunlar yaşandığı görülmüştür.

Engelli bireyin ailesinde kabullenememe, bilinçsiz olma, ilgisizlik, umutsuzluk gibi sorunlarla karşılaşılırken; normal gelişim gösteren çocukların ailelerinde ise daha çok özel gereksinimli bireye ve ailesine karşı olumsuz tutum geliştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

4.2. Sonuç ve Öneriler

Başarılı bir kaynaştırma eğitimi için, bu süreçte yer alan bütün bireylerin ortak bir anlayış ile birlikte hareket etmeleri oldukça önemlidir. Bu süreçte öğretmenlerin yeterli bilgiye sahip olması için yoğun ve uygulamalı bir eğitim alması gerekir. Hizmet öncesi çalışmalarda, kaynaştırma eğitimi ve özel eğitim uygulamalı olarak detaylı bir şekilde verilmelidir. Ayrıca hizmet içi eğitimlerde de aynı şekilde, gerektiğinde destek eğitimlere devam edilmesi kaynaştırma sürecinde sorun yaşayan okul öncesi öğretmenlerine yardımcı olacaktır. Bu bilgilendirme çalışmalarında ailelere, yöneticilere ve çocuklara uygun çalışmalar düzenlenerek ortak bir anlayış ve birliktelik oluşturulması başarılı bir kaynaştırma eğitimi için gerekli koşulları sağlayacaktır. Kaynaştırma eğitimi verilecek olan kurumlarda, sınıf düzeni önceden sürece uygun olarak hazırlanmalı ve gerekli materyal desteği sağlanmalıdır. Okul öncesi eğitimi programında kaynaştırma eğitimi ve özel eğitim ile ilgili bilgilendirmeler ve uyarlamaların yanında, bu süreçte yaşanabilecek sorunlara yönelik çözüm stratejilerinin verilmesi öğretmenin işini kolaylaştıracağı gibi özel gereksinimli çocuk içinde daha faydalı bir eğitim verilmesini sağlayacaktır. Okul öncesi öğretmenin bu sürece olumlu yaklaşması ve sorunları çözebileceğine inanması, kaynaştırma eğitiminin amacına ulaşmasına yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akmeşe, Pelin Piştav ve Kayhan, Nilay. (2016). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Oyunlar Ve Kaynaştırma Ortamlarında Kullanımına İlişkin Görüş ve Önerileri. *SDU International Journal of Educational Studies*, S. 3(1), s. 45-58.
- Altun, Taner, ve Gülben, Aysun (2009). Okul Öncesinde Özel Gereksinim Duyan Çocukların Eğitimindeki Uygulamalar ve Karşılaşılan Sorunların Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 28, s. 253-272.
- Bozarslan, Bahar ve Batu, E. Sema (2014). Özel Anaokullarında Çalışan Eğitimcilerin Okulöncesi Dönemde Kaynaştırma ile İlgili Görüş Ve Önerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 14(2), s. 86-108.
- Bozkurt, Arzu (2013, Haziran). *Okul Öncesi Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Öğretmenlerin Tutumlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Cüceloğlu, Doğan (2008). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Dağlar, Gül (2011). *Okulöncesi Öğretmenlerinin ve Okulöncesi Öğretmen Adaylarının Kaynaştırmaya İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Demir, Melek (2014, Haziran). *Okul Öncesi Dönemde Kaynaştırma Uygulamalarına İlişkin Öğretmen Görüşleri (Trabzon İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Doğaroğlu, Tuba Küçük ve Dümenci, Sırma Seda (2015). Sınıflarında Kaynaştırma Öğrencisi Bulunan Okul Öncesi Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimi ve Erken Müdahale Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi. *Uluslararası Katılımlı 3. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Gezer, Mehmet Seçkin (2017). *Sınıfında Kaynaştırma Öğrencisi Bulunan Okul Öncesi Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine Yönelik Rol Algılarının Belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Gök, Gönül (2009). *Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Görüşleri ve Önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Kayseri.
- İftar, Gönül Karcaali (1998). *Kaynaştırma ve Destek Özel Eğitim Hizmetleri "Özel Gereksinimli Bireyler ve Özel Eğitim"*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- İmrak, Hülya Çulhaoğlu (2009). *Okul Öncesinde Dönemde Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Öğretmen Ve Ebeveyn Tutumları İle Kaynaştırma Eğitimi Uygulanan Sınıflarda Akran İlişkilerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kale, Mustafa; Sığırmaç, Ayperi Dikici; Nur, İmray, ve Abbak ve Burcu Sultan (2016). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, S. 1(2), s. 35-45.
- Kalem, Latife Özaydın ve Çolak, Aysun (2011). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine ve "Okul Öncesi Eğitimde Kaynaştırma Eğitimi Hizmet İçi Programı"na İlişkin Görüşleri. *Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, S. 1(1), s. 189-226.
- Kargın, T. (2004). Kaynaştırma: Tanımı, Gelişimi ve İlkeleri. *Özel Eğitim Dergisi*, S. 5(2), s.1-15.
- Kayılı, Gökhan; Koçyiğit, Sezai; Doğru, Sunay Yıldırım ve Çiftçi, Sabahattin (2010). Kaynaştırma Eğitimi Dersinin Okulöncesi Öğretmeni Adaylarının Kaynaştırmaya İlişkin Görüşlerine Etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 20, s. 48-65.
- Kılıçkaya, Ayşe, ve Zelyurt, Hikmet (2015). Okul Öncesi Programlarında Özel Gereksinimli Bireylerin Yer Alma Durumlarının İncelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, s. 200-212.
- Koçyiğit, Sinan (2015). Ana Sınıflarında Kaynaştırma Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Öğretmen-Rehber Öğretmen Ve Ebeveyn Görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitimi Dergisi*, S. 4(1), s. 391-415.
- Metin, Nilgün (1992). Okul Öncesi Dönemde Özürlü Çocuklar İçin Kaynaştırma Programları. *Özel Eğitim Dergisi*, S. 1(2), s. 34-36.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2013). *Okul Öncesi Eğitim Programı*. <https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf> adresinden 15.02.2018 tarihinde alındı.
- Nacaroğlu, Gönül (2014). *Okul Öncesi Kaynaştırma Eğitimi Uygulamalarının Öğretmen Tutumlarına Göre İncelenmesi (Gaziantep İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Okyay, Özlem (2006). *Sınıfında Engelli Çocuk Bulunan ve Bulunmayan Okul Öncesi Öğretmenlerinin Kaynaştırmaya Yönelik Görüşlerinin Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özaydın, Latife ve Çolak, Aysun (2011). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine ve "Okul Öncesi Eğitimde Kaynaştırma Eğitimi Hizmet İçi Eğitim Programı"na İlişkin Görüşleri. *Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, S. 1(1), s. 189-226.

- Özdemir, Hamide (2010). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Kaynaştırma Uygulamasına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Sarıçam, Hakan ve Kanpolat, Erhan (2012). *Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Kaynaştırmaya İlişkin Görüşlerine Kaynaştırma Ve Destek Eğitimi Hizmetleri Etkisi*. 22.Ulusal Özel Eğitim Kongresi. Trabzon.
- Sığırtmaç, Ayperi Dikici; Hoş, Gülsüm, ve Abbak, Burcu Sultan. (2011). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitiminde Yaşanan Sorunlara Yönelik Kullandıkları Çözüm Yolları ve Önerileri*. Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S. 12(4), s. 205-223.
- Sucuoğlu, Bülbün; Karasu, Fadime İşçen; Bakkaloğlu, Hatice; Demir, Şeyda ve Akalın, Selma (2014). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Kaynaştırmaya İlişkin Bilgi Düzeyleri*. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(4), 1467-1485.
- Tümkiye, Songül ve Gülaçtı, Fikret (2010). *Erken Çocukluk Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Varlıer, Gülçin (2004). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Kaynaştırmaya İlişkin Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Yapıcı, Mehmet, ve Ulu, F.Betül (2010). *İlköğretim 1. Sınıf Öğretmenlerinin Okul Öncesi Öğretmenlerinden Beklentileri*. *Kuramsal Eğitim Bilim*, S. 3(1), s. 43-55.
- Yavuz, Canan (2005). *Okul Öncesi Eğitimde Kaynaştırma Eğitimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yazıcı, Dila Nur ve Akman, Berrin (2017). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Otizmli Çocukların Kaynaştırılması Hakkındaki Düşüncelerinin İncelenmesi*. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, S. 18, s.1-24.
- Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, Betül; Bakkaloğlu, Hatice ve Sucuoğlu, Bülbün (2016). *Okul Öncesi Kaynaştırma Sınıflarının Kalitesini Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi*. *Uluslararası Çağdaş Eğitim Araştırmaları Kongresi*, Muğla.
- Zağlı, Ülkü (2010). *Sakarya İlinde Görev Yapan Okul Öncesi Öğretmenlerin Zihinsel Engelli Çocukların Kaynaştırma Yoluyla Eğitimlerine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.